

ПРАВОВА ДОПОМОГА СУДДЯМ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ

Гусаров Костянтин Володимирович✉,

д-р юрид. наук, проф.,
завідувач кафедри цивільного процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: k.v.gusarov@nlu.edu.ua
ORCID ID 0000-0001-8774-259X

Статтю присвячено особливостям надання правової допомоги суддям, у тому числі й під час військових конфліктів. Зазначено, що навантаження судів великою кількістю справ, які підлягають вирішенню, більшою мірою відбулась внаслідок військової агресії та існуючого дефіциту суддівських кадрів. З огляду на положення Кодексу суддівської етики вказано на необхідність уникнення судді будь-якого незаконного впливу на його професійну діяльність і важкість у зв'язку з цим дотримання вимог щодо обов'язковості виявлення тактовності, витримки й поваги судді до учасників судового процесу та інших осіб. Зроблено спробу проаналізувати найбільш розповсюджені категорії справ, в яких судді виступають сторонами у справі. З урахуванням даних про значну кількість справ у Єдиному державному реєстрі судових рішень визнано доцільним структурувати їх таким чином: 1) справи відносно оскарження рішень Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; 2) справи щодо оскарження звільнення з посади судді; 3) справи відносно стягнення суддівської винагороди; 4) справи про стягнення виплат належних грошових сум у зв'язку з правовими наслідками задоволення заяви судді про відставку; 5) справи, пов'язані з імовірним вчиненням суддею корупційного діяння. Класифікація зазначених справ не є вичерпною й може бути структурована іншим чином, враховуючи можливість зміни кола правових відносин, учасниками яких є носії судової влади.

Ключові слова: захист прав суддів; правова допомога; незаконний вплив на суддів; збройна агресія; особливість надання правової допомоги.

Kostiantyn Gusarov. Dockor of Law, Professor, Head of the Department of Civil Procedure, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.

e-mail: k.v.gusarov@nlu.edu.ua ; ORCID 0000-0001-8774-259X

Legal assistance to judges during military conflicts

The presented work is devoted to the peculiarities of providing legal assistance to judges, including the assistance during military conflicts. Attention is drawn to the existing undue influence on the judiciary during gatherings of citizens in front of judicial institutions in order to support one or another party to the conflict, in particular when considering cases of war crimes.

It is noted that the heavy workload in the courts regarding the number of cases to be resolved have largely been due to military aggression and the existing shortage of judges. These facts have become shocking and painful moments for the domestic justice system.

In view of the provisions of the Code of Judicial Ethics, a judge must not be under any illegal influence on his professional activity, but, in this regard, there is the difficulty in compliance with the requirements for tact, endurance and respect of the judge to the participants of the trial and

✉ Corresponding author. E-mail: k.v.gusarov@nlu.edu.ua.

Gusarov Kostiantyn. Legal assistance to judges during military conflicts

other people. At the same time, an attempt is made to analyze the most common categories of cases in which judges are parties to the case. The author considers it appropriate to structure the following cases as follows, based on the number of them in the Unified State Register of Court Decisions: 1) cases concerning appeals against the decisions of the High Council of Justice and the High Qualification Commission of Judges of Ukraine; 2) cases on appeal against dismissal of a judge; 3) cases concerning the recovery of a judge's fee; 4) cases on recovery of payments of due sums of money in connection with the legal consequences of satisfaction of the judge's resignation application; 5) cases related to the probable commission of a corruption act by a judge. The classification of these cases is not exhaustive and can be structured in another way, taking into account the possibility of changing the range of legal relations, the participants of which are the judicial power holders.

Keywords: protection of judges' rights; legal assistance; illegal influence on judges; armed aggression; peculiarity of providing legal assistance.

Постановка проблеми

Гарантування судового захисту прав, свобод та охоронюваних законом інтересів на конституційному рівні й деталізація процедури його реалізації у процесуальних кодексах України є, без сумніву, важливим елементом правової держави. Водночас однією з причин судової реформи, розпочатої 2014 р. після перемоги Революції гідності та виборів Президента України, які відбулись позачергово, була необхідність посилення довіри до судової влади. Відомо, що «перезавантаження» суддівського корпусу стало шоковим і болючим моментом для вітчизняної системи правосуддя і багатьох людських доль й обумовило необхідність адаптації суддів до принципово нових засад призначення й обрання на адміністративні посади. У таких складних умовах, враховуючи збройну агресію Російської Федерації проти України та анексування частини її території, національні органи правосуддя змушені були здійснювати правосуддя у нових соціальних умовах.

Сьогодні вже нікого не дивують зібрання «вболівальників» біля адміністративних будівель судів для підтримки тієї чи іншої сторони. Не є виключенням і справи відносно розгляду військових злочинів. У цьому аспекті потребує позитивної оцінки робота судів, розташованих на територіях Донецької та Луганської областей, переміщених з тимчасово-окупованих територій України. Працівники цих установ у складних організаційних і побутових умовах роботи не зрадили присязі судді й продовжили виконувати свої професійні обов'язки в нових місцях, де

розташувались органи судової влади держави. Одним із проблемних питань у цьому зв'язку вбачається захист професійної честі та гідності судді, якому присвячена вельми фахова наукова публікація Д. О. Круподері, оприлюднена у закордонному юридичному виданні [1]. Така увага до зазначеної проблематики з боку практичного працівника – судді апеляційного суду, свідчить про практичну спрямованість запропонованих рішень стосовно особливостей захисту прав суддів у цілому. Ситуація обтяжується, як зазначалось вище, «підтримкою» під стінами судових установ тієї чи іншої сторони сторонніми особами, що ускладнює щонайменше об'єктивний розгляд справ носіями правосуддя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Наведене вище дозволяє дійти висновку про існування певного наукового інтересу до дослідження даної проблематики. Крім зазначеного автора, питанням захисту прав суддів при здійсненні правосуддя та проблемам судової реформи в цілому тією чи іншою мірою приділялась увага в наукових публікаціях В. В. Комарова (V. V. Komarov) [2], І. Є. Марочкіна (I. Ye. Marochkin) [2], Л. М. Москвич (L. M. Moskvych) [4] та інших вчених.

З огляду на викладене *метою статті* є постановка проблеми щодо особливостей надання правової допомоги суддям, зокрема під час військових конфліктів, а також аналіз проблематики розгляду справ судами під час особливих ситуацій і військових конфліктів в цілому для викладання тих чи інших освітніх компонентів здобувачам вищої освіти військово-юридичних закладів.

Виклад основного матеріалу

Описана вище ситуація, коли відбувається, на нашу думку, незаконний вплив на суддів з боку всіляких «демонстрантів» та «вболівальників», має належним чином оцінюватись з огляду на зміст ст. 2 Кодексу суддівської етики (КСЕ), затверджений на XI черговому з'їзді суддів України 22.02.2013 р. [5]. Відповідно до цієї статті суддя зобов'язаний уникати будь-якого незаконного впливу на його діяльність, котра пов'язана із здійсненням

правосуддя. В ситуаціях, що описуються вище, часом доволі важко, на нашу думку, дотримуватись суддями вимог ст. 8 КСЕ щодо необхідності виявлення тактовності, ввічливості, витримки й поваги до учасників судового процесу та інших осіб.

Проте учасниками широкого кола правовідносин, що потребують захисту в судовому порядку, стають і носії судової влади. У даному аспекті слід зазначити, що норми Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) [6] передбачають низку випадків визнання підсудності у справах, в яких судді виступають сторонами. Так, ч. 1 ст. 26 вказаного нормативного акта передбачає правило, що підсудність справи, в якій однією із сторін є суддя того суду, до підсудності якого віднесено дану справу за загальними правилами, визначається ухвалою вищої інстанції, яка постановляється без повідомлення сторін. За загальними правилами підсудності визначається підсудність справ, в яких суддя Верховного Суду є однією зі сторін (ч. 2 ст. 26 ЦПК України). Згідно з ч. 3 вказаної норми, у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, в яких відповідачем є суддя Вищого антикорупційного суду, розгляд справи в якості суду першої інстанції здійснює той місцевий суд, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться Вищий антикорупційний суд.

Особливостями правових відносин, учасниками яких є судді та які виникають під час, зокрема, військових конфліктів, не стосуються підчас наслідків таких військових конфліктів. Нижченаведений аналіз судової практики демонструє наявність певного кола справ, що виникають з участю носіїв судової влади. Надання останнім правової допомоги може здійснюватися, зокрема, адвокатами. Особливості надання останніми професійної правової допомоги висвітлено в наукових працях, наприклад, О. І. Попова [7] та М. В. Шпака [8].

Водночас професійно-кваліфікаційні вимоги, що пред'являються до особи, яка претендує на зайняття посади судді, передбачають наявність

високопрофесійності та фаховості у правознавчій сфері. Тому тут правова допомога суддям з боку адвокатів не є, як вбачається, правовою допомогою як такою у буквальному сенсі. Пояснюється даний висновок тим, що суддя, маючи найвищий рівень фахової підготовки в галузі права, здатний самостійно аналізувати спірні правовідносини та формувати правові позиції поряд із складанням процесуальних документів. Але участь адвоката як представника судді при захисті порушених прав останнього характеризується, як уявляється, здійсненням організаційної та представницької допомоги, враховуючи, зокрема, брак часу судді для участі в якості сторони при здійсненні функцій по відправленню правосуддя. Разом з цим аналіз судових рішень, оприлюднених в електронному Єдиному державному реєстрі судових рішень, дозволяє дійти висновку про доволі чисельні випадки участі у справах адвокатів, клієнтами яких виступають носії судової влади. З іншого боку, в подальшому при розгляді справи суддею, інтереси якого представляв в суді адвокат раніше, такий суд навряд чи вважатиметься незалежним і безстороннім судом з позиції вимог ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [9] за умови надання адвокатом професійної правничої допомоги іншим суб'єктам під головуванням судді, інтереси якого представлялись адвокатом раніше.

Аналіз даних, оприлюднених у Єдиному державному реєстрі судових рішень, дозволив нам виділити декілька категорій справ, які найбільш розповсюджені при зверненні суддів за захистом до органів судової влади. Такою категорією справ, на нашу думку, є справи щодо оскарження рішень Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Прикладом може служити справа, постанова в якій ухвалювалась Великою Палатою Верховного Суду 29.08.2019 р. у справі № 11-312сап19 [10]. Суддя звернулась із скаргою до Великої Палати Верховного Суду на рішення ВРП щодо зміни рішення її Першої Дисциплінарної палати від 28.09.2018 р. № 3023/1дп/15-18 «Про притягнення судді Южноукраїнського міського суду Миколаївської області до дисциплінарної відповідальності».

Скаргу позивачка обґрунтувала тим, що Рішення ВРП не є законним та обґрунтованим. Внаслідок цього Рішення про притягнення її до дисциплінарної відповідальності, що оскаржується, у виді подання про тимчасове (на шість місяців) відсторонення від здійснення правосуддя з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді поряд з обов'язковим направленням для проходження курсу підвищення кваліфікації з питань суддівської етики до Національної школи суддів України та подальшим кваліфікаційним оцінюванням з метою підтвердження здатності судді відправляти правосуддя у відповідному суді.

При перевірці матеріалів справи в касаційному порядку, заслухавши пояснення учасників справи, з'ясувавши всебічно й повно фактичні обставини справи, оцінивши об'єктивно докази, що мають правове значення для розгляду справи та вирішення спору по суті, Велика Палата Верховного Суду встановила наступне. У скарзі голови Южноукраїнського міського суду Миколаївської області вказано, що суддя (позивач по справі) порушувала правила відносно самовідводу й допустила поведінку, яка порочить звання судді. Крім того, підриває авторитет правосуддя, передусім у питаннях моралі, дотримання інших норм суддівської етики та стандартів поведінки, котрі забезпечують суспільну довіру до суду. Перша Дисциплінарна палата ВРП відкрила дисциплінарну справу стосовно судді за скаргою голови Южноукраїнського міського суду Миколаївської області на дії судді, які можуть свідчити про вчинення суддею дисциплінарного проступку. Рішенням Першої Дисциплінарної палати ВРП від 28.09.2018 р. суддю притягнуто до дисциплінарної відповідальності, застосовано до неї дисциплінарне стягнення у вигляді внесення подання про звільнення з посади судді. ВРП при розгляді скарги судді на рішення дисциплінарного органу вважала помилковим висновок Першої Дисциплінарної палати ВРП відносно умисного характеру дій судді вирішила змінити зазначене рішення палати ВРП й застосувати до судді дисциплінарне стягнення у вигляді тимчасового, впродовж шести місяців, відсторонення від здійснення

правосуддя. Водночас вона позбавлена права отримання доплат до посадового окладу судді. Суддю було направлено до Національної школи суддів України з метою проходження курсу підвищення кваліфікації з питань суддівської етики і застосування норм кримінального процесуального законодавства з подальшим кваліфікаційним оцінюванням задля підтвердження її здатності здійснювати правосуддя у відповідному судовому органі. Проте за результатами перегляду рішення, що оскаржувалось суддею, Велика Палата Верховного Суду залишила вказаний акт без змін, а скаргу – без задоволення [10].

Наступною категорією справ, в яких носії судової влади виступають сторонами, є справи щодо оскарження звільнення з посади судді. Так, за даними Єдиного державного реєстру судових рішень, з початку військової агресії Російської Федерації проти України судом касаційної інстанції адміністративної юрисдикції ухвалено велику кількість таких постанов. При цьому в багатьох випадках позивачам надавалась правова допомога адвокатами. Також як приклад можна навести справу, що була предметом розгляду Європейським судом з прав людини «Олександр Волков проти України», рішення в якій отримало значний суспільний резонанс в українському суспільстві [11]. У цій категорії справ спостерігаються спроби різного тлумачення правових норм і необхідність забезпечення однакового застосування судами норм права Великою Палатою Верховного Суду [12].

Не можна обійти увагою також і справи відносно стягнення суддівської винагороди. У цьому зв'язку звертає на себе позитивну увагу одна із справ, що була предметом розгляду Донецького окружного адміністративного суду. Предмет спору стосувався незаконного обмеження виплат суддівської винагороди позивачу у зв'язку із запобіганням поширенню на території України коронавірусної хвороби COVID-19. У цих спірних правовідносинах суддя суду апеляційної інстанції пред'явив позовні вимоги до установи, з якою перебував у трудових правовідносинах – до Донецького апеляційного суду, з приводу визнання протиправними дій щодо виплати позивачу

Gusarov Kostiantyn. Legal assistance to judges during military conflicts

суддівської винагороди не в повному обсязі; зобов'язати Донецький апеляційний суд нарахувати та виплатити на користь позивача недоплачену частину суддівської винагороди в сумі 399249,88 грн; допустити рішення суду в частині стягнення суддівської винагороди за один місяць до негайного виконання; зобов'язати відповідача подати звіт про виконання судового рішення [13]. Проте наведена справа не є прикладом єдиної категорії справ цієї категорії.

Справи про стягнення виплат належних грошових сум у зв'язку з правовими наслідками задоволення заяви судді про відставку також є доволі розповсюдженими в судовій практиці. На окрему увагу заслуговує справа відносно стягнення вказаних виплат судді з урахуванням особливостей матеріального забезпечення на тимчасово окупованій території України. Так, відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» від 12.08.2014 р. № 1632-VII, враховуючи подання ДСА України про зміну територіальної підсудності справ, підсудних розміщеним у районі проведення антитерористичної операції місцевим та апеляційним судам, розпорядженням голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 02.09.2014 р. № 27/0/38-14 зумовлено територіальну підсудність справ Київського районного суду м. Донецька до Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області.

Відповідно до розпоряджень Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція» від 30.10.2014 р. № 1053-р та «Про затвердження переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція, та визнання такими, що втратили чинність, деяких розпоряджень Кабінету Міністрів України» від 02.12.2015 р. № 1275-р (далі – розпорядження №№ 1053-р, 1275-р відповідно) м. Донецьк, в якому територіально розташований Київський районний суд м. Донецька, міститься у переліку населених пунктів, на території яких відбувалась

антитерористична операція.

Порядок фінансування бюджетних установ та надання фінансової підтримки окремим підприємствам і організаціям, а також здійснення соціальних виплат населенню Донецької та Луганської областей закріплює Порядок № 595. Згідно з п. 3 вказаного Порядку заробітна плата (грошове забезпечення, суддівська винагорода) працівникам (військовослужбовцям, а також особам рядового і начальницького складу) установи у період розміщення установи на тимчасово окупованій території, а в подальшому територію було повернуто під контроль органів державної влади, чи установа була переміщена до населеного пункту, в якому органи державної влади здійснюють свої повноваження в повному обсязі (контрольована територія), сплачується у повному обсязі на підставі кошторису (плану використання бюджетних коштів) тієї чи іншої установи.

Згідно з п. 4 Порядку № 595, заробітна плата (грошове забезпечення, суддівська винагорода) виплачується й виплати за час щорічної відпустки працівникам (військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу) установи, яка переміщена на контрольовану територію, здійснюються, якщо установа продовжує функціонувати і працівники (військовослужбовці, особи рядового і начальницького складу) виконують свої обов'язки. Переміщення установи на контрольовану територію, а також її функціонування на цій території здійснюється за рішенням органу вищого рівня (у разі переміщення органу місцевого самоврядування – за рішенням відповідної місцевої ради). Пунктом 10 Порядку № 595 зумовлено, що видатки на забезпечення діяльності місцевих загальних судів, які здійснюють судочинство на контрольованій території Донецької та Луганської областей, в тому числі виплата суддівської винагороди та заробітної плати працівникам апаратів судів, здійснюються через територіальні управління ДСА у Донецькій та Луганській областях. Виходячи із змісту п. 3 Порядку № 595, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про те, що застосування вказаного Порядку відносно виплати працівникам заробітної плати (грошового забезпечення, суддівської винагороди, інших

Gusarov Kostiantyn. Legal assistance to judges during military conflicts

передбачених законодавством виплат тощо) можливе виключно за період розміщення установи, з якою ці працівники перебували у трудових відносинах, на тимчасово неконтрольованій території України. Проте, як вбачається з матеріалів справи, особа заявила, серед іншого, позовні вимоги про нарахування та виплату їй в повному обсязі грошової компенсації за невикористані дні відпустки у період по 31.12.2013 р. відповідно до наданої довідки Київського районного суду м. Донецька від 15.09.2014 р., а також за 2014 р., тобто за період, протягом якого Київський районний суд м. Донецька працював у звичайному режимі й не знаходився на неконтрольованій території України [14].

Водночас під час розгляду справи суди першої та апеляційної інстанцій на порушення ч. 4 ст. 11 КАС України (в редакції до 15.12.2017 р.) не вжили передбачених законом заходів, необхідних для з'ясування всіх обставин у справі. Так, суди першої та апеляційної інстанцій не встановили період, впродовж якого у 2014 р. Київський районний суд м. Донецька функціонував у звичайному режимі на контрольованій території України. Крім того, суди першої і апеляційної інстанцій не звернули увагу на обґрунтування позовних вимог посиланням на довідку Київського районного суду м. Донецька від 15.09.2014 р., в той час коли до позовної заяви надано копію довідки цього суду від 15.08.2014 р. Визначений у судових рішеннях період, впродовж якого зобов'язано відповідача нарахувати й виплатити позивачу грошову компенсацію за невикористані дні відпустки (з 01 липня по 31 грудня 2013 р.), не відповідає періоду часу, вказаному в наявній в справі довідці (з 01 липня 1996 р. по 31 грудня 2013 р.).

Виходячи з викладеного, Велика Палата Верховного Суду при здійсненні перегляду судових рішень в межах наданих їй повноважень, позбавлена процесуальної можливості встановлення обставини справи, а також досліджувати докази та оцінювати їх. Тому всі постановлені у справі рішення підлягають скасуванню з передачею справи на новий розгляд до суду першої інстанції [14].

Справи, пов'язані з ймовірним вчиненням суддею корупційного діяння,

не отримали на час підготовки цієї статті доволі значного розповсюдження. Однак вважаємо за можливе навести декілька прикладів. В одній із справ позивач звернувся до суду з позовом до Вищої ради правосуддя (ВРП), третя особа – Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), в якому просив: визнати негативними заходами впливу відносно викривача корупційного злочину рішення Третьої Дисциплінарної палати ВРП від 23.05.2018 р. № 1467/3дп/15-18 та ВРП від 02.08.2018 р. № 2485/0/15-18. Ними суддю Октябрського районного суду м. Полтави в порушення вимог ст. 53 Закону України «Про запобігання корупції» притягнуто до дисциплінарної відповідальності із застосуванням стягнення у виді догани з позбавленням права отримання доплат до посадового окладу судді впродовж одного місяця. Також позивач просив суд визнати протиправною бездіяльність відповідача у невжитті заходів, передбачених ч. 1 ст. 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», в порядку забезпечення незалежності суддів й авторитету правосуддя з метою усунення порушень норм ст. 53 Закону України «Про запобігання корупції», що були допущені головою Октябрського районного суду м. Полтави стосовно судді цього ж суду як викривача корупційного злочину. У змісті позовних вимог містилась вимога про стягнення з ВРП на користь судді Октябрського районного суду міста Полтави моральну шкоду за піддання її загрозі вжиття негативних заходів впливу та за вжиття до неї негативних заходів впливу, розмір якої буде визначений після проведення судово-психологічної експертизи [15].

В іншій справі предметом розгляду Вищого антикорупційного суду був позов Спеціалізованої антикорупційної прокуратури про цивільну конфіскацію активів голови Васильківського міського районного суду Київської області [16].

Висновки

Питання, що розглянуті у даній статті, не вирішують усіх питань, пов'язаних із судовим захистом прав суддів та особливостей надання ним правової допомоги. Пропозиції автора статті не претендують на остаточність викладених міркувань. Разом з цим приділення уваги вищевказаним

питанням сприятиме, на нашу думку, пошукам подальших наукових розвідок у вищевказаному напрямку.

Список літератури

1. Krupoderia D. The mechanism of protection of professional honor and dignity of a judge: problems of judicial practice. *Recht der Osteuropäischen Staaten (ReOS)*. 2021. № 4. P. 42–49.
2. Марочкін І., Комаров В. Становлення інституту кандидата на посаду судді в Україні. *Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України*. 2011. № 1. С. 32–37.
3. Москвич Л. М. Довіра до суду: стан та інструменти впливу. *Право України*. 2018. № 3. С. 9–25.
4. Хотенець П. В. Захист суддів від неналежного тиску: міжнародно-правові стандарти, досвід правового регулювання у пострадянських країнах. *Право України*. 2016. № 5. С. 143–154.
5. Кодекс суддівської етики. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text> (дата звернення: 17.11.2021).
6. Цивільний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.
7. Попов О. І. Роль адвоката у забезпеченні єдності судової практики при розгляді цивільних справ. *Проблеми законності*. 2021. Вип. 154. С. 127–137.
8. Шпак М. В. Професійне представництво адвоката у цивільному процесі: монографія. Харків : Право, 2020. 224 с.
9. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 р. № ETS N 005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 17.11.2021).
10. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 29 серпня 2019 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84941738> (дата звернення: 17.11.2021).
11. Рішення Європейського суду з прав людини «Олександр Волков проти України» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c71#Text (дата звернення: 17.11.2021).
12. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 8 грудня 2021 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102010761> (дата звернення: 17.11.2021).
13. Рішення Донецького окружного адміністративного суду від 26 січня 2021 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94453438> (дата звернення: 17.11.2021).
14. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 3 жовтня 2018 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77696490> (дата звернення: 17.11.2021).
15. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11 лютого 2021 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95242261> (дата звернення: 17.11.2021).
16. Антикорупційний суд розгляне позов про цивільну конфіскацію майна судді. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/02/02/novyna/polityka/antikorupczijnj-sud-rozhlyane-pozov-pro-cyvilnu-konfiskacziyu-majna-suddi> (дата звернення: 17.11.2021).

References

1. Krupoderia D. (2021). The mechanism of protection of professional honor and dignity of a judge: problems of judicial practice. *Recht der Osteuropäischen Staaten (ReOS)*, 4, 42–49.
2. Marochkin, I., Komarov, V. (2011). Stanovlennia instytutu kandydata na posadu suddi v Ukraini. *Visnyk Vyshchoi kvalifikatsiinoi komisii suddiv Ukrainy*, 1, 32–37 [in Ukrainian].
3. Moskvych, L. M. (2018). Dovira do sudu: stan ta instrumenty vplyvu. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*, 3, 9–25 [in Ukrainian].
4. Khotenets, P.V. (2016). Zakhyst suddiv vid nenalezhnogo tysku: mizhnarodno-pravovi standarty, dosvid pravovoho rehuliuвання u postradianskykh krainakh. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*, 5, 143–154 [in Ukrainian].

5. Kodeks suddivskoi etyky. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text> [in Ukrainian].
6. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy. (2004). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 40-41, 42, art. 492 [in Ukrainian].
7. Popov, O.I. (2021). Rol advokata u zabezpechenni yednosti sudovoi praktyky pry rozghliadi tsyvilnykh sprav. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality*, issue 154, 127–137 [in Ukrainian].
8. Shpak, M.V. (2020). Profesiine predstavnytstvo advokata u tsyvilnomu protsesi. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
9. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny ta osnovopolozhnykh svobod vid 04.11.1950 r. № ETS N 005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text [in Ukrainian].
10. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 29 serpnia 2019 r. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84941738> [in Ukrainian].
11. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny «Oleksandr Volkov proty Ukrainy». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c71#Text [in Ukrainian].
12. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 8 hrudnia 2021 r. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102010761> [in Ukrainian].
13. Rishennia Donetskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu vid 26 sichnia 2021 r. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94453438> [in Ukrainian].
14. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 3 zhovtnia 2018 r. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77696490> [in Ukrainian].
15. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 11 liutoho 2021 r. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95242261> [in Ukrainian].
16. Antykoruptsiinyi sud rozghliane pozov pro tsyvilnu konfiskatsiiu maina suddi. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/02/02/novyna/polityka/antikorupczijnyj-sud-rozhlyane-pozov-pro-cyvilnu-konfiskacziyu-majna-suddi> [in Ukrainian].

Рекомендоване цитування: Гусаров К. В. Правова допомога суддям під час військових конфліктів. *Теорія і практика правознавства*. 2022. Вип. 1 (21). С. 5–17. doi: <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2022.21.260036>.

Suggested Citation: Gusarov, K. (2022). Legal assistance to judges during military conflicts. *Teoriia i praktyka pravoznavstva – Theory and Practice of Jurisprudence*, issue 1 (2), 5–17. doi: <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2022.21.260036> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 18.02.2022 р.